

Epilogus eorum, quæ de Medicinæ constitutione hætenus ostensa sunt. Cap. 11.

A Vando igitur in id sermonis deuenimus, ipsum sistentes, quæ dicta sunt, per capita colligamus, sic enim, & quantum iam rei, quam quærimus, inuentum, & quantum adhuc reliquit, intelligemus. Propositum nobis erat artem sanitatis effectricem constituere, non eo tamen pacto, quo ædificiaria opifex est domus, sed quo dirutæ eius partis confarrix existit: ac ne hic quidem eorum prorsus modo, sed erat ipsum id, quod quæritur, inuenire, quatenus similiter ædificatori corporis errata corrigere potis sit is, qui artem administrat sanitatis assertricem. Quoniam uero ad id genus uniuersa prius corporis naturam exploratam habere est necesse, cuius labes curare ars debet, id ea de causa quæsiuimus. at, cum partium esse actiones & constitutiones secundum naturam inuenerimus, quas omni custodia modo, ac, cum affectæ fuerint, reparationis retinere est opus, ex quo compleatur rebus id, quod secundum naturam est indagauimus. Cum autem instrumentarijs partibus substantiam ex simplicium, quæ in ijs sunt, compositione constare, simplicibus uero ex quatuor elementis compererimus, deinceps & de morbis utrarumque contemplabimur, fereq; sermo iam nobis salubrium uoletudinariorumq; corporum notitiam inuenit: neque hanc uniuersam, sed speciem quandam eius duntaxat, ac ueluti exemplum. Porro essentiam omnem salubrium corporum ac uoletudinariorum scientiæ habebimus, ubi materijs formas induxerimus. non modo enim partem calido, & frigido, & sicco, & humido mistis conflari unamquæq; uerum speciatim quoq; perlustrado, quæ ossium temperatio sit, qualis uero & carni, & neruorum, & uenarum, & aliarum cuiusq; simplicium, medicus norit, oportet, perinde uero, & quæ partis cuiuslibet instrumentariæ compositio, ut manus, cruris, iecoris, thoracis, pulmonis, cordis, cerebri. Eodem pacto absolute genera morborum ac differentias satis non est, sed, & quomodo in partibus ij singulis fiant, cognoscere. hoc enim facto salubris & morbose corporis scientiam non secundum formam duntaxat, uerum & totam substantiam, quæ ex utraq; simul iuncta consistere ostensa est, forma inquam, & materia ipsam excipiente obtinuerimus. Reliquum uero est, ut explicemus, qua ratione quis tum morbis mederi, tum tueri sanitatem possit: quæ latissime in duobus operibus persequimur, nempe curandi methodo, ac de sanitate tuenda: hic uero, quod subindicanda eorum sufficiat methodo, commemorandum.

Quibus præceptis curatrix methodus constituatur. Cap. 12.

Igitur curandi ratio ac uia à sanorum atq; ægrotantiu corporum dispositione auspicatur. Quoniam enim quod per excellentiam sanum est, siue simile sit, siue instrumentarium, commoderatum omnino est, quod autem ægrotat, immoderatum, eius quænam sit immoderatio, inspicienda. esse em̄ contrariam ipsi commoderationem alteram est necesse: in simularium quidem ac simplicium corporum dispositionibus qualitatem: in instrumentarium uero, si ad magnitudinem immoderatio morbi pertineat, contrariam magnitudinem alteram, si ad formationem, contrariam alteram figuram. perinde quoq; si ad posituram, aut numerum referatur. In omnibus itaq; regressio nem ab immoderatione ad comoderatum cõtraria immoderatio molietur. nam ueluti uiam quãdã ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit, oportet, eandem quidẽ, sed contrario itinere. at, si gradum reuocare debeat, per præsentis dispositioni cõtraria remeabit. fueritq; id cõmissimum & generalissimũ, quod medela uniuersa spectat morborum, nempe cõtrarium: uti sanè uel ab Hippocrate dictum est: Cõtraria contrariorum remedia. particulatim uero, cõtraria particularia, calido morbo frigidum, frigidum calidum: eodem modo & sicco humectans, & humido siccans. ita quidẽ in simularibus. in instrumentarijs uero pro dictoru quouis quatuor generum morbosa ipsi immoderationis cõtrariam inducere oportet, usquedũ ad comoderatum ac natiuũ uenerimus. ut, si cuiusdam ulceri carnis plus, q̄ natura exigat, superalitu sit nõ quod carnem generet, aut restituat, sed, qd demoliat, & detrahat, & peredat, & corrupat, adhibere cõuenit: quemadmodũ & cauo ulceri aliqua in parte genito, qd carne impleat, ad mouere. Eatenus uero utroq; utendũ, ut tum primum desinas, ubi ad comoderatum peruenerit, priusq; ad contrariũ transcendas. Nã & carne supercrescente deminuenda, nisi in symmetro substiteris, cauã partem representabis: & caua recreada, nisi steteris, ibiq; in symmetro cessaueris, immodice carnosam efficies. Atq; in hoc quidẽ genere morborũ in quo ad maius minusq; diuertit particula, p cõtraria, uti dictũ est, correctio obeunda. At in alio genere, in quo à naturali excedit figura, qm̄ plures sunt particule differentie, contrarium in singulis ijs operæ precium est, inuenias. uerbi causa, si qua gibbosa sit particula, q̄ aliàs reddita, ea, premedo, pellendoq; ad cõtrarium abducenda: quæ compressæ intro sunt ac ceu resimate, foras reuocanda, ut nasus. Quæ uero ex asperis læues euasere, exasperada, quo modo & asperæ oēs læuiganda. Sic porro & quæ cavitates, uel meatus, uel omnino foramina maiora minorãue, aut iusto inania, aut pleniora, aut à crassis, lentisq; humoribus cõferta habuere, hæc quoq; deduci ad contrarium debent, donec peruentum ad comoderatum fuerit. Et quidem, quæcũq; etiam à naturali situ euasere, ex auocatione in contrarium ad pristinam naturam reducendæ, retro nimirum acta ea, quæ prorsus erupit: quæ uero in posteriorem locum discessit, in anteriorem retracta. eodem modo et in oppositionibus alijs duabus, sursum & deorsum, hinc atq; inde. At, si instrumentum uniuersum corrupto naturali partium numero in morbum incidat, utique uel hoc loco intelligendum est, al

terum quanti excessum esse, alterum defectum, ut in demutatione quoque ante dictum est magnitudinis: medelam autem, perinde atque in illa, in ademptione atque appositione fieri. ceterum usque eo differunt, quod integras in hoc genere particulas, in illo particularum portiones auferre atque adijcere conuenit. Neque uero in hoc solum genere considerandum est, sed in alijs etiam omnibus, quorum emoliri indicationem facultas nobis est. nam morbi species correctionis duntaxat indicat modum. succurri uero possit necne, haud etiam indicat. In effectiuis enim cunctis artibus, non ex rerum faciendarum notione, sed ex efficientis causæ potentia uel impotentia, præterea & materiæ copia uel inopia id genus sumitur. Earundem igitur rerum alij impotentes existunt, alij potentes: eaque fieri alio nequeunt tempore, alio queunt. Causa itaque eorum est, quæ circa corpus boni gratia fiunt, natura & medicus. sed sunt quædam naturæ, quædam medicis negata. os adeo fractum, ut diuaricent eius particulae, peruersumque membrum sit: corrigere ac conformare naturæ non licet, at medico licet, sic luxati reponendi medico adest facultas, naturæ non adest: contra uero, cauum ulcus carne implere naturæ datum est, medico minime. quemadmodum & semicoctorum & incoctorum quidquam concoquere. Verum in hæc quoque adminiculatur opitulaturque naturæ medicus, tum purgantis medicaminis impositione ulcus repurando, tum, quæ commode calefaciant, ijs, quæ concoqui possunt, inferendo. Sunt item multa, quæ natura ipsa, cum ante ab ea effecta sint, facere denuo non possit, ut uenam, & arteriam, & colligamentum, & neruum, & quæcunque eius generis alia.

Qua ratione quædam à natura, quædam à medico restituantur. Cap. 13.

Primum itaque est curatricis rationis ac uia communem scopum omnium, uti dictum est, reperire, nempe contrarias esse contrariorum medelas: Secundum, substituere in uno quoque genere contraria: Tertiū ad hæc, æstimare, quando à nobis aut natura scopo, quem præfert indicatio, suppeditari opera ualeat, quando uero aut omnino, aut pro tempore, aut ex parte non possit. fueritque non minima physica pars cōtemplationis, in qua exercitatus is, oportet, sit qui, quid præstari in re qualibet futura queat aut nequat, comperit. Sunt porro tractatus, qui id doceant, duo: alter qui de Zoogonia, id est animantis generatione, nominatur, in quo, quomodo ex semine & menstruo generationē habeat id, quod in utero geritur, intuemur: et alter de naturalibus facultatibus. Dum enim de feminis natura inspectaueris, hæc tibi prorsus, quæ nobis demonstrata sunt, si inspectionem demonstratiua expendis methodo, ex eo apparebunt, quod particulae in foetu gignantur plurimæ, formante eas facultate, ipsa feminis substantia materiæ uice utente. atque, si id repereris, haud præterea miraberis, si nihil post eiusmodi procreare unquam possit natura. at in libro de naturalibus facultatibus, factarum administrationem contemplaberis, ut uel inde copia tibi inuentionis suppetat, quarum rerum faciendarum tum ipsa per se, tum medicorum adiuta ministerio, compos natura aut impos existat. Nam loco illo, in quo de opificum potestate causarum, & earum, quæ efficiuntur, substantia contemplamur, quæ factu idonea sint, quæ non sint, comperies uniuersa. uerbi causa, si chartilago deperierit, num gigni alia de integro, aut simile pro ea quippiam possit. sic porro & an facere os aliud, uel ei quid simile liceat, si id à partu interierit: & utrum neuosa septi transuersi substantia coalescere, aut cor, aut iecur, aut alia denique pars quæuis ualeat. At mihi tempus hoc loco non suppetit uniuersa explicandi. Non enim in hunc unum librum medicina potest tota conferri, neque hoc sermo ab initio cotendebat, sed methodos dicere, atque de artis constitutione indicare, ex quibus & quot principijs, ac quibus conficiatur uis. Hic ergo præsentem sedatum sermonem, atque in unum caput redactum constitutæ iam antea parti artis adijciam. ut enim illic salubrium ualetudinariorumque corporum specie reperta, in particularibus ipsam materiam omnibus spectare operæ precium esse ducebamus, ita nunc quoque inuentis à methodo curandi intentionibus deferri eas in particulares materias postulabimus, quo notum sit, quæ fieri in ea possint uel ex parte, uel tempore aliquo, quæque omnino non possint. Ceterum & hic proportionem ad alias artes inspectare est. Vt enim, si quis fabricatam ex coctis lateribus domum, deinde aliqua in parte diruta reparare iusserit, eximendo, quotquot perpeffi lateres sunt, in illorum uero locum alios, qui uitio careant, inferendo, necesse erit conditori, prius alios paret similes perpeffis, & ad hoc præterea, nisi præbere ædium dominus aptam materiam habeat, reparationem obiri non posse dicendum est, ita se res habet & in proposito nunc speculamini. nam materiæ egestate nihil facere eorum est potis natura, quæ formando animali confecit ex semine.

De auxiliiorum materia deligenda. Cap. 14.

Verum, quoniam satis & de his uerba faciemus, addamus, quæ desunt sermoni, de quibus paulo ante, cum auxilia inuenerimus, loquebamur. nam uelut generales ipsorum species percurrimus, nempe alia refrigerare, alia calefacere, quædam humectare, nonnulla siccare oportere. hi enim sunt in partibus similaribus scopi: quemadmodum in his, quæ ad magnitudinem spectant, uel detrudere, uel denuo alere. Sic & in ijs, quæ ad numerum, uel totam partem eximere, uel gignere. In ijs uero, quæ formationis sunt, ad naturales figuras reducere, & repleta euacuare, & uacuata replere, & obstructions exobstruere, & osculorum reperationes cogere, & clusa ac densata ad contrarium conuertere, illa recludendo, hæc rarefaciendo. Sic uero & in

A & in compositionis morbo scopus est ad naturalem statum reuocare. In soluta quoque unione glutinationem discretarum partium moliri. Sed in his uniuersis adiumentorum comperire materias, pars haud exigua est artis: ut in luxatis, exempli causa, articulis, quoniam non solum in partem priorem posterioremque contingit, & dextram ac sinistram emotum membrum transire, sed & ad supernum locum à musculorum contentione retrahi, usus duplex inferentibus motionis exigitur, primæ, deorsum: secundæ, in suum locum repositionis. eamque ob rem sine contraria tentione fieri iniectio nequit. Porro apprehensionibus tensionibusque ad tentionem in diuersum ualentioribus opus esse perspicuum omnibus est. Verum, cum facere ea nostris quandoque manibus nequeamus, instrumenta ad hoc reperimus idonea. Faciunt uero ex his plura & ad luxata reponenda. suntque instrumenta hæc omnia materiæ quædam remediorum: quemadmodum & quæ accommodantur omnia, medicamenta, cibaria, potiones, ac demum quæcunque corpori admota dictas dispositiones ad naturæ statum reducunt. Conuenit igitur medicum & de horum materia negocium suscepisse, scopos, quos ante exposuimus, cum materiarum usu conferentem, ne simili quopiam aliquando sit cum his detentus errore, qui, quæcunque refrigerari postulant, omnibus his frigidam aquam: quæ calefieri, calidam competere arbitrantur, haud intelligentibus per accidens quandoque & frigidam calefacere, & calidam refrigerare. Plurima de horum omnium methodo dicuntur in commentario de medicaminibus. Cæterum hoc in præsentis sermone addamus, auxiliorum materiæ genus eiusmodi uniuersum, in his, quæ per os sumuntur, quæ fiunt, quæ uacuatur, quæ de foris incidunt, positum esse: per quæ omnia ubi decurrerit, qui artem constituit, ac particularis materiæ uniuersæ scientiam non solum facultatis, sed usus etiam obtinet, sicutique salubres causas compleuerit uniuersas, ut nihil ad curatricis artis constitutionem desideret, omnibus nimirum his in duo sese capita redigentibus, in corporum, quibus remedia adhibentur, notitiam, & ipsam remediorum naturam.

De arte constituenda, quæ dispositiones præter naturam dignoscit, doloris lateris exemplo. Cap. 15.

Reliquum uero est ei res artis administraturo, speculationem quandam inueniat, qua dispositiones dignoscat uniuersas: easque præsertim, quæ circa partes intimas consistunt: neque enim hic cuiusuis est morbosam singularum, tum simplicium, tum instrumentalium partium dispositionem reperire, cum in profundo conditæ fuerint: sed hic quoque ratione quadam ac uia partem affectam unâ cum dispositione ipsam obsidente inuenire tentandum est: de qua & nos latius alibi differuimus. Sed, quemadmodum aliarum hoc in libro methodorum omnium percurramus capita, ita de his quoque necessarium est dicere. ac primum sanè, quo nam rerum earum, quæ præter naturam sunt, genere comparari dignoscendarum ipsarum iudicium posse sperandum sit: sunt enim rerum præter naturam genera tria uniuersa, unum dispositiones, quæ functiones lædunt: alterum harum causæ: & tertium symptomata. Causæ igitur, potissimum quidem cum agunt, hac appellatione dignantur: sæpenumero tamen, etsi nondum quidquam agat, ex eo solum, quod possint, dicuntur: ueluti & incoctio morborum auctor perhibetur. quamuis morbum nondum afferat. Incoctionem autem uoco, non coctionis tantum in uentriculo frustrationem, sed in uasis quoque, & iecore, & mole uniuersa. Symptomatum porro genus in tres differentias dirimitur, offensam actionum, accidentia corporibus, excernendorum immoderationes. Horum omnium causa est dispositio corporis, quam siue morbum quis nominet, siue affectum, nil referet. ex symptomatis autem iure agnoscitur, quippe cum causæ ad ea rationem habeat. Itaque eorum nonnulla dispositiones ex necessitate consequuntur: quædam non ex necessitate, sed uel sapissime, uel raro, uel anticipati opinione: sicuti rursus alia symptomata necessario dispositionis differentiam sequuntur, alia magna ex parte, aliqua sic, ut opinari utrumlibet possis, alia uero parcius. Quæ ergo ex necessitate sequuntur morbum symptomata, pathognomonica, id est passionis significatiua, appellantur: atque certa esse hæc morborum indicia ducendum est: quæ uero non necessario, ea morbi aut differentiam, aut morem, aut magnitudinem indicant. Ostendam uno in exemplo dictorum cuiuslibet potestatem, ut inde promouearis, teque ipsum eadem methodo exercere similiter in omnibus possis. Suppositum sit phlegmone membranam, quæ costas succingit, laborare. Est hic nimirum affectus phlegmone: quæ quidem ex necessitate habet symptomata, tumorem præter naturam, ruborem, dolorem: quorum duo nunc sub sensum non cadunt, dolor autem solus relinquitur, qui ad costas firmatur pungensque fit. Dolet igitur homo, quoniam affectus phlegmone est: species autem doloris, pungens, quod membranosa sit & partis affectæ substantia: firmatur ad costas, quoniam in hac situs est perpeffus locus: & quidem latissime quoque diffunditur, quoniam & succingens ipsa membrana ad plurimum spacij extensa est: comitatur febris necessario tum ob affectum, tum ob situm offensæ particulæ: quorum si absit alterum, non ex necessitate consequetur febris. neque enim, si phlegmone digitus doleat, omnino febricitant, quoniam à corde longe abest, nec cum succingentem membranam occupauerit affectus, is autem uel scirrhus uel œdema fuerit. Quin & egra spiratio inter ea censebitur, quæ affectum locum necessario secuta sunt, quoniam respiratorij pars cuiusdam est instrumenti: ægræ tamen spirationis non ob partem species erit, sed

ob affectum: prohibet enim dolor, quo minus respirationis instrumenta plurimum attollantur. **E** itaque respirationis actionem dissoluere anticipat usu nondum completo: unde ad secundam actionem pergere cito coguntur, non tantum quietis adhuc, quantum, cum in naturali statu erant, nanciscuntur. itaque fit spiritus paruus ac creber. Sed pulsuum quoque alteratio succingentis membrane phlegmonem necessario affectatur, tum quæ a febribus inseparabilis est, tum quæ pro loci affecti specie consistit: pulsant enim ipsis arteriæ maius, celerius, crebriusque, quoniam febricitant: quia uero nervosa est pars, quæ phlegmone laborat, unâ cum tentione ac durezza. Hæc itaque ex necessitate succingentis membrane phlegmonem sequuntur symptomata: ex necessitate autem & quodpiam unum ex consequentibus, nempe decubitus aut minus in affectum latus, aut in oppositum, aut in utrumque similiter dolorem excitare. nam, cum duplex membrana ea sit, si pars eius exterior circa ossa phlegmone infestatur ualentius, facilius in oppositum declinantur: opprimuntur enim, si super affecta cubent parte. quod si pars altera, quæ intus est, id quod magna ex parte accidere consuevit, in oppositum magis decumbentes dolent: suspensa enim ipsis pars est phlegmone uitiata. si in latus perpressum, minus: non enim ad ossa comprimitur, nec pendet, sed ab horum utroque libera euasit, ac super inoffensa parte altera firmata est. at affectis ambabus succingentis partibus, super latere similiter utroque decumbunt. Et quidem, ut dolor quoque alijs ad hypochondrium pertineat, nonnullis ad clauiculam, facit tum læsæ natura particulæ, tum phlegmones symptoma, quod est doloris extensio. Quoniam enim ad clauiculas usque succingens peruenit, ac per septum transversum omne, si partes eius supernæ phlegmone confluentur, trahi deorsum clauicula uidetur: si infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Phlegmonem igitur ad medium costarum paruam admodum fieri opus est, ut neutram ad partem efferatur: quando quidem magna ad utrumque peruenit. Quinetiam, ut ex parte phlegmone obsessa tenuis quædam sanies refudet atque emanet, fiet tum morbi nomine, tum particulæ: quemadmodum & omnibus his usu uenit, qui phlegmonem in ore atque oculis contraxere. nam & phlegmone ex humorum influentia oritur, & pars rara est: non, quemadmodum cutis, constipata ac densa. Cum igitur in parte, quæ phlegmonem patitur, multa simul ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rara, plurimum foras effluit: cum uero contra, fluxus paucus crassusque, & spissum corpus fuerit, minimum ad tussim irritat, & nihil spuunt: ueluti & cum prouenit copiosissimus, tussiuunt plurimum, nec pauca expuunt. Ac seiuungi quidem tussis ab affectu non potest: creatio autem post tussim inseparabilis quidem minime est, sed magna ex parte fit. At uero, si excreent, colorabitur sputum necessario: eodem tamen non semper colore inficietur: si quidem nec in parte, quæ phlegmone æstuat eiusdem semper naturæ est excrementum. Fluxus ergo, qui phlegmonem efficit, cum sanguinolentus biliosusque fuerit, (talis autem in pleuritibus ex toto est) coloratur ab humore sputum, qui in parte inflammata continetur. rubrum quidem fit, ubi cruentum id fuerit, quod in succingentem fluxit: flauum autem, cum biliosum. Si uero pituitosus primum humor incuneatus putrefactusque auctor fluxus eius existat, qui phlegmonem commisit, tunc spumosa expuunt. quandoque uero spuunt & nigra, assato nimirum fluxu, siue sanguineus, siue biliosus is fuerit. Fluxus ergo differentiam id genus omnia cum partis perpressæ atque affectus dignotione indicabunt.

De reliquis capitibus, quibus morbos & affectas partes dignoscimus.

Cap. 16.

Quocirca ad morborum atque ægrotantium locorum inuentionem planè ex his, quæ diximus, liquet tum affectæ cuiusque particulæ substantiam, tum societatem cum proximis necessario sciendam. Quod autem nihil intersit, positum, an compositionem, an cum proximis societatem dicas, uel me tacente satis arbitror constare. Porro illud quoque ex dictis aperte dilucet, necessariam scitu partium singularum actionem utilitatemque esse: & ad hæc præterea generationes morborum atque symptomatum. at si hoc, causas quoque, quæ morbos pariunt: hæc enim & ad affectam partem quamlibet unâ cum dispositionibus dignoscendam, & ad morbi ipsius differentias necessaria uidentur. Et uero morbi cuiusque magnitudo ac mos ex iisdem his desumuntur: magnitudo ex ipsorum dispositionis magnitudine, & sequentibus ipsam symptomatibus: mos autem ex morbi differentia, & symptomatibus, quæ ipsam consequuntur. Principio igitur in proposito exemplo perniciosissimus est melancholicus humor præpollens, tum quod & præditus ipse sit moribus pessimis, & maxime erodat, concoquatque ægre, nec facile expurgetur: tum quod plurimæ sit caliditatis index, à qua assatus genitus est. æquissimus omnium sanguineus, ut qui dulcissimus existat, & concoctu facillimus. reliqui duo humores, inter hos medijs sunt, quod ad simplicitatem malignitatemque attinet. Ex symptomatis uero, nihil expuere exitiale est, partim, quod fluxum declarat à phlegmone deuinctum: partim, quod totus propterea, quoniam intus maneat, corrumpetur. expuere autem sine dolore ac facile, mitissimum est. at, si, & quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc & longe mitissimum. Sed morem quoque manifestant morbi, symptomata pulsuum. Iam uero & quæcunque alia per consensum superueniunt, desipientiæ, comata, cibi fastidia, urinæ, deiectiones, quæ huius aut huius modi fiunt. Nobis itaque est in prædictis uniuersis meditando, si morbum, partem affectam, morem, magnitudinem, eorumque differentiam dignoscendi facultatem assequi uelimus. ex iisdem uero his, & quonam terminaturus morbus sit, præcognoscere,

A cognoscere, & usus dexter suppetet nobis adiuventorum . nam praesensio medicum mortis culpa uacare ostendit, obtemperantesq; aegrotos reddit, atq; antea multo remediorum tempus edocet. opportunum. Quod uero auxiliorum dexter usus pars ipsa artis praecipua existat, cuius gratia sermo institutus est uniuersus, omnibus liquet. caeterum, quomodo ex antedictis constet, paulo post explicabitur. nunc enim prius ijs, quae percensebam, finem imponere uolo. nam morborum simul cum particulis ijs, quae eos costraxere, in uno iam mihi exemplo exposita dignotio est. Nihil autem ab re fuerit aliud simile quodpiam addidisse: docet enim plura species eorum, quae excernuntur: ei uero coniunctum est corpus, ex quo fieri excretionem cernimus, adeo, ut ex ambobus coeuntibus firma ac constans indicatio una fiat. Nam membranoso, si ira forte contingat, corpore excreto indicatio ex eo ipso, quod apparuit, parte aliquam eiusmodi, ut membranosa superficie habeat naturam, ulcere esse affectam demonstrat, definitam uero ipsam ac certam notificare non potest: deducit tamen ad partem ipsam affectam excretionis locus. nam, quod inferne deiectum est, intestini ulcerationem declarat: quod superne euomitum, uentriculi: extullitum, sublinentium asperas arterias membranarum: mictum, uel uesicae uel genitalium meatus. Haec igitur ipsa, & ad haec in super ea, quae per consensum, primumq; affectum laborant corpora, discernere a se mutuo conuenit antecessione & consecutione, & magnitudine & paruitate, & praeterea male utrunq; habentium accessione causarum. Itaq; complures uel acto in consensum cerebro, ex stomachicis dispositionibus in melancholica, uel simul affectis oculis, in suffusorum symptomata incidere. Verum in talibus, si quis diligenter animum attendat, ex incoctionibus dictos comperiet sequi affectus, ac collectis in uentriculi ore excrementis, simulq; cum uentriculi os laedentibus concitari, uel iuantibus conuiescere. Sed rationem nunc de partibus affectis uniuersam instituti nostri non est, quemadmodum nec aliud quidquam in arte perfectum integrumq; explicare, uerum ipsius duntaxat inuentionis methodum, & quo pacto fini artis cohaereat, indicasse. necesseq; est ipsum per se quaeq; in notionibus omnibus, quae de ipsis a nobis conscriptae sunt, uarie exerceri tractatibus perlegendis. Igitur addito eo, quod in rem praesentem necessarium est, ad methodos, quas diximus, descendemus: atq; hic rei formam esse arbitrare: postea uero, quam materijs eam induxero, totam substantiam. ubi particularia uniuersa explicauero, uti in paucis nunc feci exemplis: eritq; tibi haec artis integre pars constituta.

De eligendis remedijs ipsorumq; usu, ex substantia, formatione, & situ partium laborantium.

Cap. 17.

C Reliquum uero est, ut ad usum dextrum adiuventorum necessarium esse ostendamus scire exacte partis curandae substantiam, formationemq; ac situm. Docet ergo substantia primos morbos, qui per intemperiem fiunt, quatenus a naturali habitu excesserint, quatenusque eorum quemlibet calefaciendum, refrigerandum, siccandum, humectandumq; sit. Formatio autem tum ipsos per se edocet morbos, de quibus dictum antea est, tum simul eorum magnitudinem indicat. quoad enim quisq; a naturali statu deflexit, eo magnitudinis peruenit. simul uero cum magnitudine & quonam usq; ad naturae moderationem per contraria reuocare eos oporteat, ex ipsa percipitur. Haec igitur proportione respondent ijs, quae ad intemperiem pertinent. Obstructiones autem et inculcationes huius sunt generis, eximium uero proprium, uacuationis modum indicat ex osculis, ac per eas figuras, quas instrumentum, quod curatur, adeptum est. at hoc rursus commune est cum ijs, quae a situ indicantur: de quibus iam agamus. Quaecumq; ergo in ipsis sunt tum ad magnitudinem dignoscendam, tum ad remediorum usus quantitatem proportione communia nihil praeterea opus est, referamus: quae autem peculiaria sunt, deinceps dicenda. Caeterum, quoniam & usus ad curationes maximus ipsorum est mistorum indicationibus, quae a formatione dicuntur, hic sermo quoque methodi gratia cognoscendae in paucis erit exemplis. Obstructio unus quidam est instrumentalium affectuum. nascitur potissimum in iecinore, ob eius constitutionem actionemq; . nam uenae, quae a portis in sima uisceris uniuersa finduntur, oscillis, quae in gibbo sunt, committuntur sensui immanifestis. alimentum uero omne sursum ex uentriculo ad locum unum effertur iecoris, quem ab hoc ipso, quod nunc dictum est, portas nominant. neq; enim urbes introire quis potest ante, quam portas peruaserit, neque prius penetrare in iecur alimentum, quam ad id loci peruenerit. inde autem in sima uniuersa distribuitur iecoris: postea, per quos diximus fines, in gibbum transfumitur. Nihil igitur mirum crebris obstructionibus, tum ob uasorum angustiam, tum ob permeantis copiam substantiae corripit uiscus. Quamobrem erit ipsi medela, prius, quam fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum ac medicaminum: q; si fuerint multae, non ipsa solum, sed etiam euacuatio est: qua per quae loca facere oporteat, formatio uisceris situsq; indicabit. Ex his igitur auspicantes, dirigemus, quae in simis iecoris sunt excrementa, ad intestinum: quae in gibbis, per urinas euacuabimus. sic & quaecumq; in thorace & pulmone continentur uacuationis egentia, per tusses ab ipsa edocti sumus formatione ac positione expurgare. eodem modo & cerebrum obsidentia in nares trahere. Maxime uero & partium sanatio, quae phlegmone laborant, ex posito ac formatione desumitur. Nam & horum quidem scopus primus est, euacuatio humoris, qui in partem phlegmone conflictatam ruit.

Quoniam

Quonam autem pacto ipsum educere conueniat, indicat continentium instrumentalium partium natura. His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuerunt, per poplitum ac malleolorum euacuabimus uenas: uti sanè & quæ in uteris hærescunt: quæ in thorace ac pulmone habentur, per uenam cubiti internam: quæ in capite & collo, ex humeraria. proximarum enim communiumque affectæ particulæ uenarum euacuatio optima est, atque facillima. Porro & particulam phlegmone affectam per halitum digerere, habet quidem & id certe indicationem ex morbo, cæterum euariat in remediorum particulari usu, atq; à situ perpessæ particulæ indicationem assumit. nam, quæ per summa corporis extant particulæ, in ijs discussurum tale esse medicamentum conuenit, quale species phlegmones indicat: quæ latent in profundo, tanto acriora requirunt medicamina, quantum ab exterioribus recesserunt. proinde cucurbitula in ipsis quandoq; egemus, si alte desitæ admodum sint: id quod superficialibus phlegmonis est pugnantissimum. Ita uero & sicubi adstringente opus fuerit medicamine, situs egentis loci spectandus. nam, si, quod adstringit, pertingere ad ipsum sufficiat, nihil prohibet, quo minus eo utaris: sin idoneum non sit, considerandum, num humiditatē simus ex antepositis partibus acturi in affectam. quamobrem aut adstringenti medicamento admiscenda uis est, quæ dux ueluti uia sit, aut eo non utendum. Maxime igitur lædere eos noui, qui sanguinem ex pulmone extulsiuentibus adstringentia per totum thoracem medicamenta in orbem circumponunt. nam præter id, quod eorum facultas in pulmonem non penetrat, sanguinē etiam, qui in thorace est, ad uiscus compellunt. Quæ de his dicta sunt, in rem præsentem sufficere arbitror. Tantum igitur de ijs insuper locutus digrediar, nempe hanc methodum tractationis esse duntaxat formam, scientiã autem enarrationemq; per partes corporis singulas, ipsam uelut uniuersam substantiam: quam in alijs commentationibus late explicuimus.

De prænoscenti, ac diuinandi arte. Cap. 18.

DEinceps itaque de diuinatione dicamus: quando quidem nobis utilis cum ad alia quædam, tum uel maxime ad curationem uisa est. Primum igitur diuinatricem constituere artem uolenti considerare ante est necesse, utrum, quemadmodum tempus uitæ cuiusque natura animalis proprium obtinet, ita & quilibet morbus, adeo ut quatuor dierum spacio solui nequeat is, cui duorum mensium terminum natura præscripsit, an contra omnis morbus & longo tempore affligere, & solui celerrime possit. Nunc sane, cum medici iam plures futurorum sint præfagendorum facultatem adepti, non amplius quærunt idiotæ, utrum præsentio futuri euentus aliqua constare queat, an nequeat: sed deinceps omnes ueluti de re possibili habent: rogantq; medicum, quodnam præfinitur tempus morbo soluendo. Nihil uero deterius ad præsens negociũ fuerit nunc primum subiecisse nos, prænoscenti artem constitui. nam, & alia omnia in sermone ita transegimus. Vnum itaq; ac primum necesse est, si aliqua sit præcognitio, nonnulla esse in futuro tempore dubio procul euentura. deinde, quonam possint modo inueniri, ac quot, & quæ ea sint, spectandum, non em̄ quæcunq; sunt circa egrotantē oritura, necessariam generationem obtinent. Tumultus ergo ex uicinis per noctem, & canes latrantes, & iniucundi quidam nunciij insomnes ægrotos reddunt: quorum nullum neq; generationem habet necessariam, neque firmam diuinationem. Num igitur, quæcunq; morbiratione efficiuntur, definitam generationem certamq; præcognitionem habent? An neq; hæc uniuersa? potest enim superfluous intra corpus humor aliquis in particulam necessariam uitæ quampiam repente influere: quemadmodum alius rursus ex parte principe in uiliorem transire. enim uero eum, qui in præcipuam illatus est, summum periculum: qui in non primariam partem transmigravit, subita atque inexpectata salus laborantis necessario consequetur. Huiusmodi igitur statuum ipsum hoc tantum prænoscas, licet, nempe instantiam lubricitatemq;: nõ tamen, quò terminaturus morbus sit, exacte comperias. At, in quibus non amplius diffluunt excrementa, sed in locum unum quendam grassata illum occuparunt, præfagiri futurum in ijs potest, intelligentibus nobis non paucas, quibus animal regitur, facultates esse naturæ, ac qualis earum sit differentia. Et quidem sanè etiam, quæcunq; per totum animal in sanguine excrementa sine immodica deferuntur multitudine, ea quoque singula statum tempus coctionis proprium obtinebunt: si modo excrementi cuiuslibet naturam inuenerimus. ita nanq; & de eius concoctione artificiose coniectare non nihil licebit, si recte omnia uidelicet circa ægrotum gerantur. nam, quæ perperam à quoq; aguntur, eæ causæ existunt, ut aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. idq; per totum sermonem opus est, si & aliud quidpiam, meminisse. sola enim optimi medici præfagia recte curante quidem ipso euenient, egroto autem nil deliquente. Cæterum medicis putare id genus, quale uates pollicentur, constare diuinationem, ridiculum est. illi enim nono, si ita forte contingat, die seruatum iri aiunt hominem, non etiam, si cuncta recte administrantur, addentes. huius etenim ipsius præcognitionem, nempe quòd omnia prospere uel infœliciter cessura sint circa ægrotos, profitentur. at medicus nõ ita prædicat futurum: uerum septimo, uerbi gratia, die, si omnia, ut oportet, agantur, solutum iri morbum: ubi uero quicq; admissum est, si paruus quidem error hic sit, relabi solutionem ex septimo in nonum posse: si maior, in undecimũ; si multo maior, in quartumdecimũ; si perquã magnus, periculum pro certa

A pro certa salute secuturum. Attentus enim semper duobus his medicus est, uelut obluſtoribus, nempe morbo, & naturæ. ac primum quidem euadendum uel pereundum homini eſſe, ex robuſtiore dignoſcendo diuinationem facit: deinde uero & præſinitum temporis ex eo, quod, quāto alter ualentior ſit, intelligat. Neque eſt, quod mireris, ſi utriuſque robur contemplatus, uictorem compereris futurum. uideamus enim non paucos gymnasticos ex primis motionibus, quibus inter ſe luſtatores agitantur, qui uictoriam adepturus ſit, antefari: ſæpe etiam ante uictoriam, ſuccubiturum breui aduerſarium, illique mancipium futurum. id porro agunt, cum alterum altero magno quodam discrimine robuſtior cernunt. Itaque ſanitatē ac mortem non ex alijs meditationibus præſentiet medicus, quā ex morbi, ac naturæ robore exacte agnoſcendo. Ex iſdem uero & terminum utriuſque inueniet. in propinquo enim morbi ſolutio erit, cum bene ualuerit facultas: ſi fuerit imbecilla, morbus autem ualidior, mors maturabit. præſcriptionis uero tempus indicat magnitudo exceſſus. Ab iſs quidem ſcopis medicus prædiuinandi facultatem confequitur. cæterum, ex qualium rerum perſpectione ſcopos dignoſcere ei ſuppetat, latius in libris de iudicationibus dictum eſt. dicetur uero & nunc, ut aliorum omnium, ita huius quoque uniuerſalis ratio ac uia. Ergo robur naturæ, ex proprijs, præſertimque ex pulſuum actionibus agnoſces: quando quidem uitalis opus iſt ſunt facultatis, Morbi magnitudinem, ex ſuis accidentibus. Quāto uero alter alterum ſuperet, coctionibus, incoctionibusque. Has ipſas, ex proprijs excrementis, quæ quidem in aluo ſunt, per inferne ſublagentia, quæ in ualiſ, per urinas. per ſudores uero, quæ toto corpore continentur. ſic & alias omnes, quæcunque in parte quapiam una pluribusue conſiſtūt: quæ in thorace quidem ac pulmone, per ea, quæ extuſſiuntur: quæ in ueſica uel renibus, per ea, quæ in urinis deferuntur. iecoris autem ſima, & meſenterium quomodo prædita uiribus ſint, ex iſs quæ per ima descendunt, noueris. & per ea, quæ uomuntur, ſuperior uenter ac ſtomachus. quæ per palatum uel per nares & aures excernuntur, quomodo affectum robore cerebrum ſit, declarabunt. Enim uero commune in omnibus eſt non prius diſſolui morbum poſſe, quā aliquod in decedentibus excrementis coctionis indicium apparuerit. ita, ſiue aures, ſiue oculi, ſiue fauces male habeant: uel (ut ſemel dicam) coctiones omnes celeritatem iudicationis, ſecuritatem ſalubrem ſignificant: cruda autē & incocta, & quæ in malos conuertuntur abſceſſus, infectas iudicationes, uel labores, uel tempora, uel eorundem recidiuas portendunt. Hæc de diuinatione in præſens ſufficiunt. eſt enim ſermo de iſs omnis ſuis particulatim tractatibus habitus, iſsque maximis, ac præcepta ferè uniuerſa complexis, qui de pulſibus, de diebus iudicialibus, de iudicationibus inſcribuntur. nam, ex quibus, quis maxime præſentiat, per hos tres palam factum eſt. Finem obtinere arbitror uniuerſam curandi rationem ac uiam.

De arte præcauendi morbos & ualeitudinis tuendæ.

Cap. 19.

Quoniam uero & morbis liberatos ad ſalubrem ualeitudinem perducere, & qui in morbos declinant rapiunturque, eos præcauere, & præterea ſanitate integra fruētes, in hoc conſeruare conuenit, artiſque partes hæc tres reliquæ ſunt, tentandum, quoad licet, breuiſſime & de harum conſtitutione non nihil dicere. Cum ergo proditum quoque antea ſit genera præter naturam tria eſſe rerum uniuerſa, cauſas, diſpoſitiones, atque ſymptomata, erit pars artis præcauens, quam ſanæ & propriæ Græci prophylacticen uocant, in primo genere conſiſtens. Cum enim uel multitudo aliqua humorum, uel uitioſitas, uel obſtructio, uel corruptrix uis in corpore prouenit, periculum eſt, quantum nondum ægrotarit, morbo corripere hominem: quandoque uero in ſummum diſcriminis adduci. Nec facile porro cauſæ cognoſci huiusmodi poſſunt, ut quæ hominem non infeſtent, quemadmodum uidelicet & canis uirus rabientis: cuius ſignum in corpore non continetur ullum ante, quā prope ad rabiem, qui commorſus eſt uenerit. Proinde & huiusmodi gratia cauſarum, laborantes ipſos de ſingulis, quæ ipſis contingere, interroget, neceſſe eſt medicus. cum tamen copia humorum, aut prauitas ſucceſcit in corporis mole, aut uiſcus quodpiam obſtruitur, ea per quædam ſymptomata, licet, agnoſcas, media eorum quodammodo, quæ in ſanis ſunt, & quæ contingunt laborantibus. Nam, quæ in ſanis exiſtunt, ſecundum naturam cuncta, atque inculpabilia ſunt, quæ ægrotantibus accidunt, præter naturam, nec crimine uacant: at, quæ his interiacent media, ſunt quidem ex eorum genere, quæ morbis eueniunt, cæterum exigua adeo magnitudinibus, ac uiribus imbecilla, ut ab ipſis nondum ſolitæ cuique actiones prohibeantur. Siue enim ſit capitis dolor, aut partis cuiusque alterius, paruus adeo eſt, ut nondum lecto continere ſe hominem cogat: ſed et, ſiue grauitas uel in hypocondrio, uel capite, uel alia parte aliqua, aut uiſcere, neque hæc à conſuetis negotijs auocare idonea eſt. magis uero etiā corporis tumor, aut macies, aut pallor, pigritiaque ad motus, uel ſomnolenta diſpoſitio, uel inſomnia, a functionibus uitæ adminiſtrandis abducere haud ſufficiunt: ac multo ſanè magis appetitus deiectus uel intentus ciborum, ambo nanque non exacte ſano proueniunt corpore, quemadmodum & ſeipſos præter rationem ſitis expertes uel ſiticolofos, uel ſtomachi aut uentriculi morſu conſiſtatos, uel laſſitudinarios ſentire. Talis formula eſt eorum, quæ in morbum delabentibus contingunt, Correctio autem efficientium ea diſpoſitionum, ſummatim perſtringenti, per contraria, ut ſupra oſtenſum

ostensum est, obitur: particulatim uero persequenti. superfluum uniuersum euacuare conuenit, E
 distinctione, quomodo superfluum sit, utrum ut quantum, an ut quale, an ut utrunque, adhibita:
 quod autem redire in naturalem statum ualet, alterare per contraria, crassum lentumq; tenuan-
 do, tenue crassando, utraq; communiter concoquendo, obstructions autem abstergendo: quæ
 uero præter naturam toto sunt genere, ut uenena, ac spicula defigentium animalium uirus, alte-
 rando, uacuandoq;. Alterationes quidem per ea moliemur, quæ uel tota substantia, uel qualitate
 una, duabusue contraria sunt. euacuabimus autem trahentibus facultatibus. Caterum, quibus
 hæc quispiam facere possit auxilijs, ex dispositionibus ipsis sumendum. nam, si omnes perinde au-
 cti humores fuerint, potissima ac maxima per uenæ sectionem uacuatio est, dein per frictions,
 exercitationes, balneas, atque inediã. ita quoq; uacuandum, si sanguis solus copia exuperaue-
 rit: sin flauæ aut atræ bilis humor, aquosumue aliquod humoris serum, uacuatione quidem, sed
 non similiter agendum. Nam quæ in primis uenis sunt excrementa, deiectionis: quæ in alijs, per
 urinas quidem aquosa ac tenuia: per purgationem autem, biliosa expurganda. tenuia quoq; de-
 iectionis euacues, licet. quæ autem in toto habitu tenuia sunt, per sudores, eaq; medicamenta,
 quæcunq; cuti admota siccandi natuam uim habent. Biliosa, purgatione primum, deinde cutis
 euacuatione. Sin pituita humor redundet, salsam purgare: acidam redditam alterare, opem na- F
 turæ ad eius concoctionem ferentes, tentandum est. dulcis autem multo etiam facilius conco-
 quitur. Perducunt ad concoctionem, quies & calefactio moderata, boniq; succi modicorum
 eius ciborum, & modice calefacientis uini potus. Caliditatem modicam efficere possunt fri-
 ctio mediocris, & commodi aquarum calidarum usus, cibariaq; & medicamenta, quæ haud ma-
 gnopere calfaciant. Obstructions detergent cibaria, & potiones, & medicamenta, quæ tenua-
 re sunt natura idonea. Horum autem materias quomodo inuenire ac iudicare conueniat, uno ex
 posuimus opere, quod de simplicium facultate medicamentorum inscripsimus. dictum est & in
 libro de uictus ratione attenuante.

De arte, quæ reficit conualescentes ex morbis.

Cap. 20.

ITaque tempus iam est, ut sermone ad eos, qui ex morbis conualescunt, transeamus: in quibus
 nec causa præter naturam ulla, nec dispositio, sed sola cum infirmis uiribus gracilitas inest.
 Quamobrem sic quoq; affectorū deductio ad naturæ statum, educatio est, ac corroboratio, quæ
 ex commodis motionibus, atque alimentis exultat. Materias porrò uel hic, per quas motus ac nu-
 tritiones erunt, per salubrem tractatum aperui. Verum, ne præsentis quicquam sermoni desit, nunc
 methodus quoque salubris dicetur commentationis uniuersæ, nedum eius, quæ analeptice, hoc G
 est refectrix, appellatur. ac primum quodnam genus eius sit, num id, quod præsentem statum tue-
 tur, an hoc solo à curatorio differat, quòd correctionem in paruis moliat. haud enim sanè prio-
 rem seruanti habitum corpori, præside arte opus fuit: sed ipsum hoc causa est, ut scientiam, quæ
 provideat, requirat: nempe quòd labefactetur, nec, quale ante erat, permaneat. Si igitur solum
 hoc ipsum, quod est uacuari distariq;, contingit, cibus & potus, quod deest, supplebunt. sin autem
 uel copia subest humorum, uel praua excrementa, exercitationum ipsarum usus exigetur, quæ
 eò spectent, ut euacuent, purgentq; humorem, & concoquant excrementa. præterea & causas ui-
 tent uniuersas, quæ ipsam corrumpere sanitatem poterunt: algorem, æstum, lassitudinem, inco-
 ctionem, ebrietatem, insomniam, tristitias, iras, animos, & alia quæcunq; id genus. haud enim
 sermone etiamnum singillatim euagari oportet, iam completa, quam proposuimus, hypothesi.
 Institutum enim est non fusa explicatione de partibus medicinæ omnibus dissertare, uerum, quo
 pacto à finis notione, ut aliarum quæuis artium, sic & huius constitutio fiat, ostendere.

Medicina quo nam in genere sit artium effectiuarum.

Cap. 21.

ET uero, quoniam id executi iam sumus, medicinæ sermonem per capita uniuersum repeta- H
 mus, continuo, & quam ad alias quascunq; effectiuas proportionem habeat, ostendentes.
 Est ergo medicina una effectiuarum, non simpliciter tamen, perinde atque ædificiaria, lignaria
 fabrica, ars q; textoria, sed ut reparatrix collapsæ domus, ac lacerarū uestium sartrix. Verum, quo-
 niam & harum ipsarum duplex ostensa est constitutio, ipso per se interim artifice exemplum ge-
 nerante, quandoque extrinsecus existens contuente, ex secundo genere medicam artem demon-
 strauimus. non enim suum ipsa exemplum format: totum uero ipsum per dissectionem diligen-
 ter contemplata, quòd labefactatur emendare nititur. Caterum à prædictis artibus eo distat,
 quòd maxima ex parte naturæ operanti subministret: speculationem tamen omnem, ex qua pro-
 grediens medicus corrector ministerq; est, effectiuis alijs artibus adepta est proportione consen-
 taneam. nam & partium similarium substantiam nouit, & instrumentalium generationis
 modum, præterea & affectuum inuentionem similiter, & pro quoq;
 eorum scopos confecit curationis.